

Posvetna molitva ređenja prezbitera na Zapadu i Istoku¹

ZVONKO PAŽIN
ANITA LUČIĆ*

UDK: 271.1-558.5
Izvorni znanstveni rad
Primljeno:
30. lipnja 2016.
Prihvaćeno:
28. studenoga 2016.

Sažetak: Autori proučavaju posvetne molitve ređenja prezbitera u Zapadnoj Crkvi i u Istočnoj Crkvi bizantskoga obreda. Za istočnu molitvu koristili su se hrvatskim i srpskim prijevodima te grčkim izvornikom. Ta je molitva u odnosu na zapadnu starija te u sažetom obliku donosi sve bitne značajke službe prezbitera. Oni djeluju snagom Duha Svetoga te u bogoslužju slave Božju riječ i sveta otajstva, euharistiju i krštenje. Prezbiteri u euharistiji prinose duhovne žrtve i prinose, što po sebi uključuje i duhovne žrtve vjernika i njihovo opće svećeništvo. Zapadna molitva svoje bogatstvo pokazuje tek u najnovijoj, važećoj inačici. Naglašava se jedinstvenost Kristova svećeništva na kojem onda imaju udjela svi vjernici, a prezbiteri svojom službom to u bogoslužju i ostvaruju. Oni naviještaju evanđelje i slave otajstva: krštenje, euharistiju, pomirenje i bolesničko pomazanje. I jedna i druga molitva naglašavaju uzvišenost prezbiterske službe i potrebu da oni žive u skladu s tom istom službom.

Cljučne riječi: posvetna molitva ređenja prezbitera na Zapadu i Istoku, duhovna žrtva, Kristovo svećeništvo, opće i ministrijalno svećeništvo, euharistija.

Uvod

U ovome radu želimo iznijeti teološki sadržaj posvetne molitve ređenja prezbitera prema važećem zapadnom i istočnom obredu. Na početku ćemo kratko prikazati obred ređenja prema objema tradicijama, pri čemu ćemo ukazati na neke razlike u obredu u Pravoslavnoj Crkvi i u Katoličkoj Crkvi istočnoga obreda. Nakon toga razložit ćemo teološki sadržaj posvetne molitve na Istoku i Zapadu.

1. Ustroj službi i redova na Zapadu i Istoku

I na Istoku i na Zapadu priznaje se sakrament (tajna) svetoga reda u trima stupnjevima. Do posljednje liturgijske

* Izv. prof. dr. sc.
Zvonko Pažin, Katolički
bogoslovni fakultet u
Đakovu Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku, P.
Preradovića 17,
31400 Đakovo, Hrvatska,
zvonko.pazin@os.t-com.hr

Anita Lučić, mag. theol.,
A. Starčevića 95, Kuševac,
31 400 Đakovo, Hrvatska,
anita.lucic17@gmail.com

¹ Članak je prerađeno i dopunjeno poglavlje iz diplomskoga rada Anite Lučić pod naslovom: *Prezbitersko ređenje u istočnoj i zapadnoj tradiciji*, Katolički bogoslovni fakultet Đakovo, 2015.

reforme na Zapadu su postojali niži redovi: vratar, čitač, egzorcist i akolit, te viši redovi: subđakonat, đakonat, prezbiterat i episkopat. Nakon reforme ukinuti su niži redovi, a uvedene službe lektora i akolita. Subđakonat je ukinut, a ostao je, naravno, sveti red đakonata, prezbiterata i episkopata.²

Istok poznaje hijerarhiju ljudskoga ustanovljenja: čitač (čtec) i subđakon (*ipodakon*). Uvođenje u te stupnjeve naziva se *hirotesijska* (posvećenje). Od toga se jasno razlikuje hijerarhija božanskoga ustanovljenja (đakon, prezbiter, episkop). Obred se naziva *hierotonija* (rukopoloženje), tj. ređenje.³

Kada je riječ o svetom redu, bitan je znak u obama obredima polaganje ruku. Shematski ćemo prikazati obred ređenja prezbitera na Istoku i Zapadu. Treba napomenuti da se u nekim elementima razlikuje ređenje u Pravoslavnoj Crkvi i u Katoličkoj Crkvi istočnoga obreda.⁴ Posebnosti u Katoličkoj Crkvi istočnoga obreda ističemo *kurzivom*.

² Za ustroj nižih i viših redova (prije 2. vatikanskoga sabora) odnosno službi i stupnjeva svetoga reda (poslije 2. vatikanskoga sabora) usp. važeće pontifikale za određeno razdoblje: *Pontificale Romanum. Pars prima. Editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis, Roma, 1962. i *Rimski pontifikal prerađen odlukom svetog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Ređenje biskupa, prezbitera i đakona*, Zagreb, 2000. Zanimljivo je da se u prijesaborskom pontifikalu govorilo o posveti (*consecratio*) biskupa i ređenju (*ordinatio*) prezbitera i đakona, dok se u važećem pontifikalu u svim trima slučajevima govori samo o ređenju.

³ Usp. Činovnik arhijerejskog sveštenoslužnja, Kraljevo, 2006. (priredio episkop žički HRIZOSTOM); L. MIRKOVIĆ, *Pravoslavna liturgika ili nauka o bogoslužjenju Pravoslavne istočne crkve. Prvi opšti deo, po liturgici dr. Vasilija Mitrofanovića i dr. Teodora Tarnavskog*, Beograd, ³1983., str. 60.-65; ISTI, *Pravoslavna liturgika ili nauka o bogoslužjenju Pravoslavne istočne crkve. Drugi, posebni deo (svete tajne i molitvoslovlja) po liturgici dr. Vasilija Mitrofanovića i dr. Teodora Tarnavskog*, Beograd, ³1983., str. 106.-129., ovdje: str. 108; I.-H. DALMAIS, *Le liturgie orientali*, Roma, 1982., str. 135.-165; S. PARENTI, *Gli ordini sacri e i ministeri*. In Oriente, u: A. J. CHUPUNGO (prir.), *Scientia liturgica, IV Sacramenti e Sacramentali*, Casale Monferrato, 1998., str. 219.-229.

⁴ Važeći obred ređenja u Katoličkoj Crkvi istočnoga obreda (Grkokatoličkoj Crkvi) donosimo prema: *Obred rukopolaganja za svećenike (izvadak iz Arhieratikona – staroslavenski)*, Rim, 1973. (preveo Ivan K. PAVKOVIĆ). Obred ređenja u Pravoslavnoj Crkvi donosimo prema: *Činovnik arhijerejskog sveštenoslužnja*. U svezi sa zapadnim (tj. rimokatoličkim) obredom ređenja dva su tipska izdanja poslije 2. vatikanskoga sabora. Prvo: *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani I instauratum, auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum. De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi*. Editio typica, Roma, 1968. Hrvatski prijevod toga izdanja donosimo prema: *Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskoga sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Službe u Crkvi, ređenja, posvete, zavjetovanja*. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom Svetoga zbora za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988. Drugo tipsko izdanje donosimo prema: *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum, auctoritate Pauli Pp. VI editum, Ioannis Pauli II Pp. II cura recognitum. De ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, Editio Typica altera, Roma, 1990. Hrvatski prijevod toga izdanja donosimo prema: *Rimski pontifikal prerađen odlukom svetog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla VI., preuređen brigom pape Ivana Pavla II. Ređenje biskupa, prezbitera i đakona*, Zagreb, 2000.

Ređenje prezbitera – Zapad

- predstavljanje kandidata i biskupov izbor
- biskupov nagovor
- obećanje kandidata s polaganjem ruku u biskupove ruke
- molitva zajednice (litanije svih svetih), za to je vrijeme kandidat prostrt
- polaganje ruku (u tišini)
- posvetna molitva
- nadopunjavajući obredi (oblačenje svećeničkoga ruha, pomazanje ruku, predaja kruha i vina)
- poljubac mira
- koncelebrirana euharistija.

Ređenje prezbitera – Istok

- Dva đakona dovode kandidata do soleje i okreću se oltaru, zatim puku riječima: »Zapovjedite.« *U grkokatoličkom obredu to čini arhiđakon.*
- Đakoni se s kandidatom okreću biskupu govoreći: »Zapovjedi, Presveti Vladiko!«
- Đakoni uvode kandidata kroz Carske dveri i predaju ga dvojici prezbitera koji s njim tri puta obilaze oko oltara (časne trpeze). *U grkokatoličkom obredu to čini arhiđakon.*
- Prezbiteri pjevaju tropare.
- Kandidat cjeliva četiri ugla oltara te biskupovo rame, ruku i koljeno.
- *U grkokatoličkom obredu nakon toga kandidat ispovijedi vjeru i prisegne vjernost Katoličkoj Crkvi, papi i svojoj prezbiterskoj službi, a prisegu potpisuje.*
- Biskup ustaje, skida mitru, odlaže križ, a kandidat koji treba biti zaređen klekne pred oltar na oba koljena i polaže prekrížene dlanove na ivicu oltara tako da desna šaka prekriva lijevu i na tako prekrížene ruke priklanja glavu govoreći: »Bože, budi milostiv meni grešnome.«
- Biskup polaže kraj omofora⁵ na glavu kandidata i blagoslivlja ga rukom po glavi tri puta.

⁵ Omofor je dio odjeće koju biskup nosi na ramenima, tzv. naramenik. To je dugačko i široko platno koje podsjeća na stolu, samo što je šire i duže i stavlja se preko misnice. Jedan kraj spušta se naprijed, a drugi iza. Za liturgijsku odjeću istočnoga obreda usp. L. MIRKOVIĆ, *Pravoslavna liturgika ili nauka o bogoslužjenju Pravoslavne istočne crkve*, str. 121-135.

Ređenje prezbitera – Zapad

Ređenje prezbitera – Istok

- Položivši ruku na njegovu glavu, arhijerej izgovara molitvu *Božanska blagodat*.
- Biskup moli uvodnu molitvu koja prethodi posvetnoj molitvi uz polaganje ruku.
- Govori se velika jektenija. *U grkokatoličkom obredu za vrijeme te molitve kandidat je prostrt pred ikonostasom*.
- Biskup polaže ruku govoreći posvetnu molitvu.
- S novozaređenoga se skida orar (đakonsku štolu), a biskup uzima epitrahij (svećeničku štolu), pokazuje je puku uz poklik: »Dostojan!« i stavlja je na novozaređenoga. Takav postupak ponavlja se i pri dodavanju felona⁶ i službenika (liturgijske knjige za slavljenje euharistije).
- Novozaređeni se prezbiter pričešćuje prije đakona.

2. Posvetna molitva ređenja prezbitera na Zapadu

Prvo tipsko izdanje Rimskoga pontifikala iz 1968. godine bila je prva obnovljena liturgijska knjiga objavljena nakon 2. vatikanskoga sabora.⁷ Posvetna molitva ređenja prezbitera u tome pontifikalu gotovo u cijelosti preuzeta je iz prijesaborskoga pontifikala, uz neke manje dopune.⁸ U drugom tipskom izdanju (1990.) posvetna je molitva uvelike dopunjena i proširena. Pedro Tena, podtajnik Zbora za bogo-

⁶ Široka gornja haljina koja odgovara zapadnoj misnici.

⁷ Usp. Z. PAŽIN, Prezbyter, navjestitelj i slavitelj Kristova djela spasenja, u: *Diacoviensia* 18(2010.)2, str. 329-362.

⁸ Komisija koja je pripravljala nove tekstove smatrala je da je to dovoljno: »Per il presbiterato, è sembrata già ricca la formula attuale, riportata alla lezione originale delle fonti, con alcune poche aggiunte.« U prijevodu: »Za prezbiterat je činila dovoljno bogatom aktualna formula uređena prema izvorima s manjim dodacima.« – A. BUGNINI, *La riforma liturgica (1948-1975)*, Roma, 1983., str. 689.

štovlje i disciplinu sakramenata, obrazlaže da je to učinjeno jer je u dosadašnjoj molitvi isuviše bila naglašena ovisnost prezbitera o biskupu te da nije bio vidljiv odnos prezbitera prema Kristovu svećeništvu:

Suradnja s biskupskim redom ne temelji se na koncesiji koju bi biskup dao prezbiteru da preuzme neke njemu vlastite službe, nego na specifičnom i osobnom sudjelovanju na svećeništvu Krista, Glave Crkve (...) Nije bilo pravo da se u cijeloj *Prex ordinationis* prezbitera nijednom ne poziva na Kristovo svećeništvo.⁹

Navodimo hrvatski prijevod posvetne molitve drugoga tipskoga izdanja, a one dijelove koji su novi u odnosu na dotadašnju molitvu navodimo *kurzivom*.

Budi nam na pomoći, Gospodine, Oče sveti, svemogući vječni Bože, začetniče ljudskog *dostojanstva* i djelitelju svih milosti, izvore rasta i svakog napretka. *Da bi stvorio svećenički narod, ti silom Duha Svetoga podižeš služitelje Krista, Sina svoga, u različitim redovima.* Već u Staromu savezu razvile su se službe ustanovljene za sveta otajstva: na čelo narodu postavio si Mojsija i Arona da njime vladaju i da ga posvećuju, a druge si muževe odabrao da im pomažu da imadnu udjela u njihovoj službi. Ti si prenio Mojsijev duh sedamdesetorici muževa punih mudrosti da bi on sam, uz njihovu pomoć, lakše upravljao tvojim narodom u pustinji. Aronovim si sinovima predao izobilje očeve punine, da bude dosta svećenika po Zakonu da bi u šatoru prinosili žrtve koje su bile sjena budućih dobara. *U posljednja pak vremena, Oče sveti, poslao si u svijet svoga Sina Isusa za glasnika i svećenika naše vjere. On je tebi, po Duhu Svetomu, prinio samoga sebe neokaljana i učinio svoje apostole, posvećene u istini, dionicima svoga poslanja; njima si pridružio pomoćnike da njegovo djelo spasenja naviještaju i vrše po cijelome svijetu.*

Zato te molimo, Gospodine, udijeli ove *pomoćnike* sada i našoj slabosti, jer su nam potrebni za vršenje *apostolskog svećeništva*. Daj, molimo te, svemogući Oče, ovim svojim slugama *dostojanstvo prezbitera*. Obnovi u njihovim srcima *Duha svetosti*. Neka vjerno vrše tu službu *drugoga stupnja*, koju od tebe, Bože, primaju, te primjerom svoga života budu poticajem čudoredna ponašanja.

Bili valjani suradnici našeg reda, *da njihovim propovijedanjem riječi evanđelja, milošću Duha Svetoga, urode plodom u srcima ljudi i dopru do na kraj zemlje. Bili s nama vjerni djelitelji tvojih otajstava, da se tvoj narod obnovi krstom preporođenja, krijepi s tvog oltara, da grešnici zadobiju milost pomirenja, a bole-*

⁹ P. TENA, La »Prex ordinationis« de los Presbíteros en la II Edición típica, u: *Notitiae* 26(1990.), str. 127.

snici utjehu. Neka, Gospodine, s nama budu sjedinjeni, da bi za narod njima povjeren i za cijeli svijet milosrđe tvoje molili.

Neka tako svi narodi, u Kristu sabrani, postanu jednim tvojim narodom i potpunoma se ostvare u tvome kraljevstvu.

3. Teologija zapadne posvetne molitve

Evo osnovnih naglasaka iz važeće molitve (elementi kojih nije bilo u starom pontifikalu označeni su *kurzivom*). Nakon toga ćemo najvažnije vidove razložiti u zasebnim potpoglavljima.

- *Bog stvara svećenički narod.*
- *Da bi se to ostvarilo, Bog služitelje Krista podiže u različitim redovima.*
- Starozavjetno svećeništvo slika je novozavjetnoga i novozavjetnih službi.
- *Krist je jedini pravi svećenik koji je prinio sama sebe.*
- Krist je apostole učinio dionicima svoga poslanja, a njima je pridružio i pomoćnike koji Kristovo djelo spasenja navješćuju i čine.
- *Biskupu su također potrebni takvi pomoćnici.*
- *Prezbiterat je služba drugoga stupnja.*
- Po duhu svetosti oni trebaju biti primjer čudorednoga života.
- Sadržaj njihova služenja:
 - *propovijedanje¹⁰ evanđelja sve do kraja zemlje*
 - *dijeljenje otajstava (euharistija)*
 - *slavljenje sakramenta pomirenja*
 - *skrb o bolesnima (bolesničko pomazanje)*
 - *molitva za povjereni im puk (časoslov).*

3.1. JEDINSTVENOST KRISTOVA SVEĆENIŠTVA

U novoj molitvi ističe se jedinstvenost Kristova svećeništva: »U posljednja pak vremena, Oče sveti, poslao si u svijet svoga Sina Isusa za glasnika i svećenika naše vjere. On je tebi, po Duhu Svetomu, prinio samoga sebe neokaljana.« U Kristu su se ispunile starozavjetne slike svećeništva: »Takav nam Veliki svećenik i bijaše potreban – svet, nedužan, neokaljan, odijeljen od grešnika i uzvišeniji od nebesa – koji ne treba da kao oni veliki svećenici danomice prinosi žrtve najprije za svoje grijehе,

¹⁰ I u tipskom izdanju stoji *predicatio* – *propovijedanje* evanđelja umjesto očekivanoga *naviještanje* evanđelja...

a onda za grijeh naroda. To on učini jednom prinijevši samoga sebe.« (Heb 7, 26-27) Kristova je žrtva jedna i jedinstvena, on je jedini svećenik Novoga saveza, njegovo je svećeništvo stoga jedinstveno i ono se u ministerijalnom svećeništvu upri-
sutnjuje.¹¹ Upravo zato radije govorimo o prezbiterskoj nego o svećeničkoj službi jer »samo je Krist pravi svećenik, drugi su samo njegovi službenici«.¹²

3.2. OPĆE I HIJERARHIJSKO SVEĆENIŠTVO

U prvim je stoljećima kršćanstva bila poznata optužba pogana prema kojoj bi kršćani bili bezbožnici jer nemaju hramsko bogoslužje kako je to bilo uobičajeno u starom svijetu (tj. da svećenici u ime pojedinaca žrtvuju materijalne prinose).¹³ Međutim, i žrtvu i svećeničku službu kršćani razumijevaju na bitno drukčiji način, upravo onako kako to naučava i Stari i Novi zavjet. Naime, već u Izl 19, 5-6 Bog progovara svome narodu: »Budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti predraga svojina mimo sve narode – tã moj je sav svijet! – vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika, narod svet.« Božji će narod biti svećenički puk ako se bude Bogu pokoravao. Proroci višekratno upozoravaju da se svećeništvo i prava žrtva sastoji u ispunjavanju Božje volje, a ne u pukom prinošenju materijalnih žrtava.¹⁴ I Kristova žrtva na križu izraz je njegove duhovne žrtve jer je podnio muku upravo zato što je htio ispuniti volju svoga Oca. Na istoj se crti i u Novom zavjetu naglašava svećenička uloga Božjega puka: »... pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu.« (1 Pt 2, 5) Kršćani kao svećenici prinosе Bogu žrtve hvale (usp. Heb 13, 15).¹⁵ Dokumenti Drugoga vatikanskoga sabora stoje na istoj crti. Kršćani se »po preporodu i

¹¹ Usp. *Katekizam Katoličke crkve*, Zagreb, 1994., br. 1544-1545 (= KKC).

¹² TOMA AKVINSKI, In ad Hebraeos, 7, 4, u: KKC, br. 1545. Usp. također: A. GEORGE, Svećeništvo, u: X. LÉON-DEFOUR (prir.) *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1988., stupci: 1300-1312, osobito: 1307-1310; A. CRNČEVIĆ, I. ŠAŠKO, *Na vrelu liturgije*, Zagreb, 2009., str. 533.-541.; F. COURTH, *Sakramenti. Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997., str. 417.-420.

¹³ Usp. JUSTIN, Prva apologija, 6, 1, u: JUSTIN, *Apologije*, Split, 2012., str. 22.

¹⁴ Usp. Jr 7, 22-23; Iz 1, 10-20; 29, 13; Mih 6, 6-8; Ps 40, 7-9; Hoš 6, 6; Mih 6, 7-8.

¹⁵ I crkveni oci ističu važnost sveopćega svećeništva vjernika. Tako već spomenuti Justin u Prvoj apologiji, 10, 1 (JUSTIN, *Apologije*, str. 25.); PETAR KRIZOLOG, Govor 108, u: *Časoslov*, sv. II., Zagreb, 1984., str. 564.-565. U Aktima o mučeništvu sv. Polikarpa (br. 2) stoji da je mučeništvo, zapravo, žrtva koju Bog prihvaća. Vidi: T. RUINART (prir.), *Acta martyrum*, Regensburg, 1859., str. 78. Usp. također talijanski prijevod: G. CARDELLI (prir.), *Atti dei martiri*, Milano, 1985., str. 100.-113., ovdje: str. 102.

pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu duhovni dom i sveto svećenstvo«¹⁶. Nadalje, u Kristu »svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo«¹⁷.

Uz temeljno Kristovo svećeništvo na kojem svi sudjeluju, prikazujući same sebe, naša posvetna molitva ističe kako Bog »silom Duha Svetoga podiže služitelje Krista, Sina svoga, u različitim redovima«. O tome govori i Pavao: »Neke postavi Bog u Crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje; onda čudesa, onda dari liječenja; zbrinjavanja, upravljanja, razni jezici.« (1 Kor 12, 28) U tome smislu govori PO 2: »Prezbiterском službom duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika, dolazi do punine i prikazuje se preko ruku svećenika u ime cijele Crkve u Euharistiji.« Međutim, LG 10 jasno kaže: »Opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se među sobom razlikuju bitno a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu; jer jedno i drugo imaju na svoj poseban način dio u Kristovom svećeništvu.« To se različito dioništvo u Kristovu svećeništvu očituje i u sakramentima: temelj općega svećeništva jest sakrament krsta, a ministerijalnoga sakrament svetoga reda.

3.3. SPECIFIČNOST PREZBITERSKE SLUŽBE

Izrijekom se govori kako su prezbiteri biskupima nužno potrebni kao prvi suradnici. Zato se i kaže da je služba prezbitera služba drugoga stupnja. Prezbitersko se služenje može svesti na dva vida: naviještanje evanđelja i slavljenje otajstava.¹⁸ Zanimljivo je da se sadržaj prezbiterske službe gotovo istim riječima opisuje i u *Prethodnim napomenama* važećega pontifikala, to jest da su prezbiteri »dionici poslanja jedinog posrednika Krista (1 Tim 2, 5) u stupnju svoje službe« (br. 102), što čine osobito u euharistijskom slavlju, u slavljenju sakramenta pokore i bolesničkoga pomazanja, kao i u molitvi za povjereni im puk (br. 102-103).

3.3.1. Naviještati

U molitvi se za prezbitere moli »da njihovim propovijedanjem riječi evanđelja, milošću Duha Svetoga, urode plodom u srcima ljudi i dopru do na kraj zemlje«. Kristov se nalog apostolima odnosi tako i na njihove nasljednike: »Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje.« (Dj 1, 8) U tome smislu progovara *Katekizam Katoličke Crkve* (br. 888):

¹⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 10, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (= LG).

¹⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 2, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (= PO).

¹⁸ Podsjetimo da se o specifičnoj službi prezbitera govori samo u novoj molitvi, dok u prethodnoj to nije bio slučaj.

»Biskupi, s prezbiterima, svojim suradnicima, 'imaju prvenstvenu zadaću da svima naviještaju Božje evanđelje' po odredbi Gospodnjoj. Oni su 'glasnici vjere, koji dovode Kristu nove učenike, i autentični učitelji' apostolske vjere 'obdareni Kristovom vlašću'.«

Naviještanje ne znači samo onaj prvi navještaj spasenja, nego mnogo više naviještanje riječi u bogoslužju, pri čemu je i sam navještaj bogoslužni čin u kojem se uprisutnjuje Kristova riječ i njegovo spasenje. To uključuje i navještaj evanđelja, ali i homiliju koja je dio liturgijskoga čina.

3.3.2. Slaviti otajstva

Od liturgijskih slavlja koje prezbiter treba predvoditi na prvom se mjestu spominje krštenje, zatim euharistija, slavljenje sakramenta pomirenja, skrb o bolesnima i k tomu još slavlje bogoslužja časova za povjereni mu puk.¹⁹ Slavljenje otajstva specifično je za prezbitera i u toj je službi on nenadomjestiv. To svakako treba imati na umu kada se od svećenika, pogotovo onih u *pastoralu*, ponekad traži da se posvete mnogim drugim aktivnostima, koje ne pripadaju nužno prezbiteru, nego ih može (ponekad uspješnije) slaviti i neki drugi pastoralni djelatnik.²⁰

4. Posvetna molitva ređenja prezbitera na Istoku

Donosimo posvetnu molitvu prema službenim liturgijskim knjigama. U prvom je stupcu molitva na hrvatskom jeziku (za Grkokatoličku Crkvu)²¹, a u drugom je stupcu na srpskom jeziku (za Srpsku pravoslavnu Crkvu).²² Zapažamo da se i hrvatska i srpska inačica djelomično razlikuje od grčkoga izvornika, na to ćemo u tekstu i ukazati.

¹⁹ Treba primijetiti da se izrijekom nabrajaju samo one službe koje se tiču isključivo prezbitera (izuzetno se navodi i služba časova), dok se ne spominju one službe koje mogu i drugi obavljati, kao npr. blagoslivljanje ženidbe, katehiziranje, karitas itd.

²⁰ Npr. u karitasu i katehezi. Usp. *Ti si Krist – za nas i za sve ljude. Izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2008., br. 4; 26; 28; 31; 173; 193; 194. Usp. također: Z. PAŽIN, *Prezbiter, navjestitelj i slavitelj Kristova djela spasenja*, str. 330.

²¹ *Obred rukopologanja za svećenike (izvadak iz Arhieratikona – staroslavenski)*, str. 5.-7.

²² *Činovník arhijerejskog sveštenoslužjenja*, str. 235.-239. Za grčki tekst posvetne molitve istočnoga obreda usp. E. LODI, *Enchiridion euchologicum fontium liturgicorum*, Roma, 1979., str. 1358.-1360., br. 2974a i 2974b. Napominjemo da je autor (Enzo LODI) tu molitvu preveo doslovno s grčkoga na latinski. Isti autor grčki tekst navodi prema: J. GOAR, *Euchologion sive Rituale Graecorum*, Venetiis, 1730. (Graz, 1960.), str. 242.-243. Tamo gdje bude potrebno ukazat ćemo na grčki original. Doslovniji srpski prijevod našli smo u ovom rukopisu: *Činovi hirotesija i hirotonija* (priredio i preveo čtec Nenad VESIĆ), Atena, 2004., str. 27.-28.

Uvodna molitva

Vječni i neizmjerni Bože, Ti si gospodar svega što postoji! Ti si i svećeničkim²³ imenom ukrasio i one koji su dostojni da u ovome staležu posvećuju²⁴ riječ Tvoje istine. Ti sam, Vladaru svega, blagoizvoli da ovaj, za koga je bilo određeno da se preko mene postavi Tebi u službu, primi čista života i nepokolebljive vjere ovu veliku milost Tvoga Svetoga Duha. A jer si mu po svojoj sveznajućoj sili blagoizvolio dati ovu veliku svećeničku čast, učini dostojnim ovoga slugu svoga da živeći u svemu izvršava ono što je Tebi ugodno. Jer Tvoje je kraljevstvo i moć i slava: Oca i Sina i Svetoga Duha, sada i vazda i u vijeke vjekova.

Posvetna molitva uz polaganje ruke

Bože, Ti si svojom snagom nedokučiv a mudročću neistraživ i čudesan u nakinama, koje nadilaze sile ljudskih sinova. Ti sam, Gospode, ispuni darovima svoga Svetoga Duha *ovoga svoga slugu*²⁵ kojemu si dobrohotno dozvolio da se popne na dostojanstvo²⁶ svećeničkog²⁷ stepena. Daj da bude dostojan bez ljage

Uvodna molitva

Bože bespočetni i beskonačni, Ti si stariji od svekolike stvari, ti si nazivom prezvitera počastvovao udostojene da u ovome stepenu sveštenodejstvuju reč Tvoje istine; Ti Sam, Gospode Vladiko svih i svega, i za ovoga slugu Tvoga i brata našega, za koga si blagovoleo da od mene bude rukoproizveden, blagoizvoli da u neporočnom življenju i nepokolebivoj veri primi ovu veliku blagodat Svetoga Tvojega Duha, i savršenim pokaži slugu Tvoga, da Ti u svemu blagougađa i da živi i dela na način dostojan ove velike sveštenečke časti koju mu je darovala Tvoja sveznajuća sila. Jer je Tvoja moć i Tvoje je carstvo i sila i slava, Oca i Sina i Svetoga Duha, sada i uvek i u vekove vekova.

Posvetna molitva uz polaganje ruke

Bože, Ti si veliki u sili i neistraživ u razumu, divni u savetima iznad sinova čovečijih; Ti Sam, Gospode, i ovoga *slugu Tvojega i brata našega*,²⁸ za koga si blagoizvoleo da primi stepen prezbitera, ispuni darom Svetoga Tvoga Duha – da bude dostojan da neporočno stoji pred žrtvenikom²⁹ Tvojim, da propoveda

²³ U grčkom originalu, naravno, stoji pojam *prezbiter*.

²⁴ U originalu stoji ἱερωγενῆν, dakle odnosi se na svećenički čin, zato je srpski prijevod doslovniji.

²⁵ Toga nema u grčkom predlošku, kao ni u navedenim prijevodima Lodija i Vesića.

²⁶ Toga nema u grčkom predlošku, kao ni u navedenim prijevodima Lodija i Vesića.

²⁷ U originalu se, naravno, uzima termin *prezbiter*, zato je srpski prijevod točniji.

²⁸ Toga nema u grčkom predlošku, kao ni u prijevodima Lodija i Vesića.

²⁹ Nedostaje *svetim*, kako stoji u grčkom.

grijeha stajati pred Tvojim svetim žrtvenikom i *propovijedati*³⁰ kraljevstvo Tvoga evanđelja³¹ i naviještati³² riječ Tvoje istine. Neka *bude dostojan*³³ da Tebi prikazuje darove i duhovne žrtve, da obnavlja narod po kupelji preporođenja, da tako i on sam na dan drugoga dolaska velikoga Boga i Spasa našega Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Tvoga, po obilju Tvoje dobrote primi plaću za dobro vršenje svoje službe.

Da se hvali i proslavi svake časti dostojno i velelijepo ime Tvoje: Oca i Sina i Svetoga Duha, sada i vazda i u vijeke vjekova.

Jevanđelje Carstva Tvoga, da svešteno-
dejsstvuje reč istine Tvoje, da Ti prinosi darove i žrtve duhovne, da obnavlja narod Tvoj u banji preporođenja, da i on susretne, o drugom dolasku, velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Hrista, Jedinorođenoga Tvoga Sina, i dobije nagradu za dobro služenje i upravljanje domom Tvojim u svome činu, po mnoštvu dobrote Tvoje. Jer je blagosloveno i preproslavljeno svečasno i veličanstveno Ime Tvoje, Oca i Sina i Svetoga Duha, sada i uvek i u vekove vekova.

Nakon što smo vidjeli tekst posvetne molitve, s uvidom u grčki predložak, iz teksta te molitve izdvajamo osnovne teološke elemente, odnosno ključne pojmove.

5. Teologija istočne posvetne molitve

Ta posvetna molitva, kao prvo, ističe da u ređenju djeluje sila Duha Svetoga koja ispunja prezbitera svojim posebnim darovima. Služenje prezbitera očituje se na različite načine:

- Prezbiter naviješta evanđelje.
- Njegovom službom Božja se riječ u bogoslužju ostvaruje.
- On stoji pred žrtvenikom.
- Prinosi duhovne darove.
- U sakramentu krsta preporađa Božji narod.
- Obavljajući vjerno svoju službu, na kraju će zaslužiti dostojnu plaću od Boga.

³⁰ U grčkom je termin *naviještati* (*κηρύσσειν*).

³¹ Ispravno jest: »Evanđelje tvoga kraljevstva«, kako stoji i u grčkom. Srpski je prijevod točniji

³² Grčki: *ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας*, pri čemu *ἱερουργεῖν* znači obavljati (svećenički) službu, dakle, bio bi bolji prijevod: »u bogoslužju slaviti riječ tvoje istine«. Srpski je prijevod bliži originalu: »sveštenodejsstvuje reč istine«.

³³ Toga nema u grčkom predlošku, kao ni u prijevodima Lodija i Vesića.

Iz tih osnovnih elemenata sažimamo nauk tih molitava o smislu i značenju prezbiterske službe koja se sastoji od slavljenja Božje riječi u bogoslužju i slavljenja svetih otajstava, što je osobito upravo za prezbitere.

5.1. UPRISUTNJAVANJE BOŽJE RIJEČI U BOGOSLUŽJU

Prezbiter naviješta Božju riječ u bogoslužju. U molitvi se izrazom *ἱεποῦγειν* ističe da je naviještanje riječi u bogoslužju čin u kojem se Božja riječ uprisutnjuje i ostvaruje. Naime, svako bogoslužje sadržava dva bitna dijela: navještaj riječi u kojem Bog progovara svome puku te bogoslužni čin u užem smislu. Konačno, osnovni smisao Božje riječi sadržane u Svetome pismu jest da ona bude naviještena u bogoslužju. Biblija je ponajprije liturgijska knjiga.

5.2. SLAVLJENJE OTAJSTAVA

Molitva kaže da prezbiter stoji pred žrtvenikom. U Svetom pismu *stajati* je liturgijski čin. Kao što kraljevi sluge stoje pred kraljem, tako i Božji službenici stoje pred Gospodinom i pred žrtvenikom.³⁴ Prezbiter Bogu prikazuje darove i duhovne žrtve (*προφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικός*), što je, očito, nadahnuto već spomenutim retkom iz 1 Pt 2, 5: »da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu.« U tome smislu u Rimskom kanonu stoji *oblatio rationabilis* (u hrvatskom prijevodu *duhovni prinos*). Kao što vidimo, u zapadnoj se posvetnoj molitvi govori izrijekom o općem i hijerarhijskom svećeništvu. U istočnoj molitvi, dok se govori o duhovnim žrtvama, posredno se govori i o općem svećeništvu vjernika. Naime, prema 1 Pt 2, 5 obveza prinošenja samih sebe (od čega se sastoji duhovna žrtva) odnosi se na sve vjernike. Istočna molitva, dakle, naučava da je duhovna žrtva ona žrtva koju vjernici prikazuju svojim životom, a prezbiteri ostvaruju u euharistijskom slavlju. Tako se na posredan način govori o općem i hijerarhijskom svećeništvu. Osim euharistijske službe izrijekom se spominje još podjeljivanje sakramenta krsta. Molitva ističe uzvišenost prezbiterske službe. Zato je važno da prezbiteri žive u skladu s velikim odabranjem, da bi na kraju zavrijedili nagradu koja ide vjernim slugama (usp. Mt 25, 14-23; Lk 19, 12-16).

6. Usporedba

U odnosu na zapadnu istočna posvetna molitva prezbiterskoga ređenja starija je i sažetija.³⁵ Ona sadržava sve bitne oznake prezbiterske službe. Prezbiter u liturgiji

³⁴ Usp. »stajati pred kraljem«: Dn 1, 5; »stajati pred Gospodinom (žrtvenikom)«: Post 18, 22; 19, 27; 1 Kr 13, 1; Ps 24, 3; Jr 30, 20; 35, 19; Sir 50, 12; Ezr 9, 15; Lk 1, 11.

³⁵ Neobično je da je ta molitva razmjeno kratka, a znamo da je istočna liturgija načelno opširna i bogata dugim molitvenim obrascima. Zanimljivo je u tome smislu zamijetiti da se posveta igumana

slavi Božju riječ, »stoji pred žrtvenikom« slaveći euharistiju i preporuča Božji puk u krsnoj kupelji. Treba naglasiti dva ključna pojma. Prvo, prezbiter svećeničkom službom *naviješta* evanđelje pri čemu grčki pojam *ἱεποῦργειν* ističe da je to liturgijski, svećenički čin, a ne tek puklo čitanje starih izvješća. Riječ je Božja u bogoslužju živa, prisutna i djelatna, kao što je to slučaj sa svekolikim bogoslužjem u kojem se ostvaruje spasenje. Drugo, posvetna molitva donosi temeljni pojam koji ističe bit bogoslužja, a to je *prinošenje duhovne žrtve*. Naime, prema Izl 19, 5-6 Božji je narod kraljevstvo svećenika, a proroci višekratno naglašavaju da je ispunjavanje Božje volje pravo bogoslužje koje, konačno, 1 Pt 2, 5 naziva duhovnim pozivajući vjernike da prikazuju »duhovne žrtve ugodne Bogu«. Konačno, prema Heb 10, 5-10 i Kristova se žrtva sastojala ponajprije od ispunjavanja volje Božje. Time ta posvetna molitva stoji na samim temeljima kršćanskoga bogoslužja kojemu su prezbiteri službenici.

Zapadna posvetna molitva prezbitereskoga ređenja dulja je i opširnija. Ona ističe jedinstvenost Kristova svećeništva te, u skladu s naukom 2. vatikanskoga sabora, ističe važnost općega svećeništva vjernika. Pri tome jasno govori o ministerijalnom svećeništvu, odnosno o specifičnosti službe prezbitera. Njihova se služba očituje u naviještanju riječi i slavljenju otajstava pri čemu se izrijeком spominju euharistija, slavlje krštenja, pomirenja i bolesničkoga pomazanja te služba časova. Treba naglasiti da se sve to nalazi tek u najnovijoj (važećoj) inačici posvetne molitve, dok je prethodna inačica vrlo malo govorila upravo o specifičnosti prezbitereske službe. Redovito je istočna liturgija dulja i opširnija (uzmimo samo za primjer euharistijsku molitvu sv. Bazilija), a zapadna jezgrovita i sažeta. U slučaju posvetne molitve prezbitereskoga ređenja posve je suprotno. Istočna je molitva sažeta i donosi temeljne i bitne oznake prezbitereskoga služenja (pri čemu ističemo izričito spomen duhovne žrtve), dok zapadna opširno nabrāja gotovo sve vidove svećeničke službe. To je tako vjerojatno zato što se to u prvom izdanju iz 1968. godine ne spominje pa su se redaktori potrudili da ništa ne bude izostavljeno. U svakom slučaju, i jedna i druga posvetna molitva ističu temeljne oznake prezbitereske službe koja se temelji na Kristovu svećeništvu i njegovoj duhovnoj žrtvi te na općem svećeništvu svih krštenika.

Zaključak

Posvetna molitva prezbitereskoga ređenja u odnosu na zapadnu kraća je, starija i sažetija, ali sadrži sve bitne oznake te službe. Za svoju službu prezbiteri dobivaju milost Duha Svetoga. Oni u bogoslužju slave riječ, službenici su euharistijsko-

(poglavar manastira) u istom Činovniku donosi na više od 11 stranica, dok je ređenje prezbitera sadržano na šest stranica. Iz toga je vidljivo kako je monaštvo na kršćanskom Istoku na osobito velikoj cijeni kao da, na određeni način, zasjenjuje prezbiteresku službu.

ga žrtvenika, gdje prinose duhovne žrtve, a vjernike preporučaju krsnom kupelji. Naglašava se da prezbiter treba živjeti dostojno svoga poziva kako bi zadobio nagradu obećanu vjernim slugama. Za zapadnu posvetnu molitvu karakteristično je da svoje teološko bogatstvo pokazuje tek u najnovijoj, sada važećoj formuli. Ona ističe neponovljivost i jedinstvenost Kristova svećeništva u kojem svi vjernici, kao svećenički narod, trebaju imati udjela. Jasno se ističe da prezbiteri imaju na poseban način udio u Kristovu svećeništvu. Njihova se služba očituje u naviještanju Božje riječi i slavljenju otajstava, poimence krštenja, euharistije, pomirenja, pomazanja te u slavljenju službe časova. Oni su, naravno, na poseban način pozvani biti primjerom čudorednoga života. Možemo zaključiti da se i u tim molitvama ostvaruje ono načelo *lex orandi – lex credendi* kojemu bismo u ovome slučaju mogli dodati i *lex vivendi*.

THE PRAYER OF CONSECRATION FOR THE ORDINATION OF PRESBYTERS IN THE WEST AND THE EAST

*Zvonko Pažin, Anita Lučić**

Summary

The authors study the prayers of consecration for the ordination of presbyters in the Western Church and the Eastern Church of the Byzantine rite. For the eastern prayer, they used Croatian and Serbian translations and the Greek original. This prayer is older than the western and in a concise form it brings all the essential features of the ministry of presbyters. They operate by the power of the Holy Spirit, and in the liturgy they celebrate the Word of God and the sacred mysteries, the Eucharist and baptism. Presbyters in the Eucharist offer spiritual sacrifices and offerings, which include the spiritual sacrifices of the faithful and their universal priesthood. The western prayer shows its richness only in the latest, current version. It emphasizes the uniqueness of Christ's priesthood in which all the faithful then have share, which presbyters then realize through their liturgical ministry. They proclaim the Gospel and celebrate the mysteries: Baptism, Eucharist, Reconciliation and Anointing of the Sick. Both prayers emphasize the loftiness of presbyteral ministry and the need that they live in accordance with that same ministry.

Keywords: *the consecration prayer for the ordination of presbyters in the West and the East, spiritual sacrifice, the priesthood of Christ, universal and ministerial priesthood, the Eucharist.*

* Assoc. Prof. Zvonko Pažin, Ph. D., Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, zvonko.pazin@os.t-com.hr
Anita Lučić, mag. theol., A. Starčevića 95, Kuševac, 31 400 Đakovo, Croatia, anita.lucic17@gmail.com